

Teologi og disippelskap

Pinsebevegelsens teologiske refleksjonsgruppe (Magnus G. Nebdal).

Innledning

Blant kristne vekker ordet *teologi* forskjellige reaksjoner. For noen fremstår det som en intellektuell disiplin for spesielt interesserte, mens andre mens andre møter det med skepsis og ser det som et hinder for en ekte og levende tro. Andre igjen har et mer positivt syn på teologisk arbeid og dets rolle i å forme tro og lære. I denne artikkelen ønsker vi å vise at teologi ikke bare er noe viktig, men faktisk noe uunngåelig for alle kristne. Derfor blir ikke spørsmålet om vi trenger teologi, men hvordan vi kan forsikre oss om at teologien vår er god. Vi vil også forsøke å reflektere litt rundt teologiens rolle i disippelskap.

Hva er teologi?

Det norske ordet «teologi» har gresk opprinnelse og består av to ord vi finner i Bibelen: *theós* (Gud) og *lógos* (ord, lære eller tale). Det sammensatte ordet *theologia*, lære om Gud, finner vi derimot ikke i Bibelen, men allerede på 100-tallet e.Kr ble det brukt av kristne. Et eksempel er kirkefaderen Klement av Aleksandria som brukte ordet i betydningen «kristne sannhetspåstander om Gud^[1]». Vi kan dermed si at teologi, ut fra sin etymologiske^[2] betydning, er «ord om Gud».

Kan vi virkelig gjøre det så enkelt? Nesten. Ordet har nemlig hatt en nyttig historisk utvikling som vi bør inkludere. Det er jo ikke bare refleksjon om Gud selv som er viktig for en kristen, men også om ting som skapelsen, frelse og menighet. Den amerikanske evangeliske teologen Millard Erickson gir oss derfor en bedre definisjon på teologi når han sier at i tillegg til at «theology is the study and science of God», må begrepet også inkludere «God's works and his relationship with them^[3]». Teologi er altså «ord om Gud, hans gjerninger og hans forhold til dem».

Men er det ikke akkurat det Bibelen omhandler? En vanlig kritikk i vår sammenheng har vært at vi ikke trenger teologi når vi har Bibelen. Derfor har pinsevenner i Norge tradisjonelt vært skeptiske til å lage trosbekjennelser. Her trenger vi en presisering for å ikke sammenblande Guds åpenbaring om seg selv, slik vi finner den i Bibelen, og teologi. For Bibelen er også «ord om Gud, hans gjerninger og hans forhold til dem». Forskjellen er at Bibelen er *Guds ord om seg selv og hans gjerninger*, mens teologi er *menneskers ord* om det samme. Teologi er altså et menneskelig prosjekt. Dette gjør

imidlertid spørsmålet enda mer akutt: Hva skal vi med teologi, menneskers ord om Gud, når vi har Guds egne ord om seg selv i Bibelen?

Svaret på det er faktisk enkelt: teologi er uunngåelig! La oss illustrere dette gjennom et eksempel som er satt litt på spissen. De som er skeptiske til teologi vil si noe sånt som at vi ikke trenger teologi fordi Bibelen er nok. Og i ett henseende er det helt sant. Bibelen er Guds selvåpenbaring, og alt vi objektivt og allment kan (og trenger å) vite om ham i dag finner vi der.

Men dette skaper en utfordring når vi vil si noe sant om Gud. Hvis noen spør «Hvem er Gud?» hvordan kan du svare på det uten å bruke egne ord, altså menneskers ord om Gud og dermed drive med teologi? Du kan selvsagt gi vedkommende en Bibel og si «Les dette!». Alternativt kan man lese hele Bibelen høyt for dem, noe som ifølge Bibelselskapet tar ca. 80 timer.^[4] Ikke bare er det ganske upraktisk, det ikke sikkert at du vil gjøre deg forstått. Hvis noen da svarer 80 timer senere at de ikke har forstått det Bibelen prøver å si, har du, hvis vi skal holde oss strengt til at den eneste som kan si noe om Gud er Gud selv, ikke noe annet valg enn å lese hele Bibelen om igjen.

Nå kan man kanskje tenke at dette er en overdrivelse, og at på et spørsmål som «Hvordan blir man frelst?» er det tilstrekkelig å svare f.eks. med Rom 10,9: «Hvis du bekjenner med din munn at Jesus er Herre og tror i ditt hjerte at Gud reiste ham opp fra de døde, skal du blir frelst.» Problemet er bare at et slikt vers antageligvis vil reise nye spørsmål som: Hvem er Jesus? Hva vil det si at Jesus er Herre? Hva er egentlig frelse? Og også det helt grunnleggende spørsmålet vi allerede har nevnt: Hvem er Gud? For å svare på disse spørsmålene kan du igjen ty til bibelvers, men på et eller annet tidspunkt blir du nødt til å bruke egne ord for å skape klarhet, orden og forståelse. Det kan du gjøre ved å bruke synonymer, sammenligninger, erfaringer og mye mer, og når du kommer til det punktet, har du begynt å drive med teologi. Du har blitt en teolog som bruker dine egne ord om Gud, hans gjerninger og hans forhold til dem.

Dette fører oss til enda en oppdagelse: «Pastorer, ledere og professorer har ord om Gud, men det har også mødre, fedre, advokater, helsepersonell, hinduer, buddhister, ja, til og med agnostikere og ateister. Alle har ord om Gud; derfor er alle teologer.^[5]»

Problemet er selvsagt at selv om alle mennesker har noe å si om Gud, er ikke alt de sier rett. En ateists teologi er at Gud ikke finnes f.eks. Med andre ord: selv om teologi er uunngåelig, er ikke god teologi det! Vi skal derfor straks se på hvordan vi kan være gode teologer, men først må vi si litt om hvorfor god teologi er viktig.

Hvorfor god teologi er viktig

Er det viktig å ha rett syn på ting innen teologien? Vi lever i en relativistisk tid, hvor man er skeptisk til sannheten med stor S, spesielt knyttet til store og religiøse spørsmål. Dette påvirker oss på forskjellige måter, og en av dem er at man i større og større grad beveger seg bort fra å koble rett lære med frelse. De store historiske kirkesamfunnene, som Den romersk-katolske eller Den russisk-ortodokse kirke, fastholdt i tidligere tider at alle som sto utenfor deres kirke og ikke trodde på deres dogmer var evig forlapt.^[6] I senere år har dette endret seg, og mange av oss vil vel oppfatte dette som en positiv utvikling. Samtidig kan ikke dette føre oss inn i absolutt relativisme i lærespørsmål. Millard Erickson argumenterer overbevisende for at læremessige trosoppfatninger, altså teologi, er essensielle for forholdet mellom den troende og Gud. Ut fra Rom 10,9 påpeker han f.eks. at troen på Jesu guddommelighet er en slik trosoppfatning.^[7] Frelsen og gudsrelasjonen er knyttet til en forståelse av at Jesus er Herren, det vil si Gud.

I så måte er bekymringsverdig å lese resultatene fra undersøkelsen *The State of Theology* fra 2018, som viser at bare 23% av evangeliske kristne i Storbritannia i 2018 var sterkt uenige i påstanden: «Jesus er det første og største vesenet Gud har skapt». Samtidig svarte 67% i samme demografi at de var sterkt *enige* i påstanden!^[8] Dette er faktisk en vranglære som alle kristne trossamfunn, inkludert pinsevenner, avviser. Arianismen, som denne læren kalles, ble fordømt av kirken på 300-tallet. Jesus er nemlig ikke skapt, men evig slik som Faderen.

Betyr det at disse 67% ikke blir frelst? Ikke nødvendigvis. Frelse ligger ikke først og fremst i vår evne til å artikulere med presise ord sentrale teologiske sannheter. Frelse ved tro ligger på et dypere og mer eksistensielt plan. Det handler om å stole på Bibelens Jesus som sin Frelser og Herre som om han var Gud, altså at man tror på hans evne til å representere og frelse menneskeheten ved sin død og oppstandelse. Det vil si at man i praksis kan stole på Jesus som om han var Gud, selv om man ikke har ordene for det. Gud som kjenner hjertene, vil avgjøre dette.^[9]

Samtidig er det viktig å påpeke at den viktigste grunnen til at Jehovas vitner ikke regnes som innenfor den kristne familien, er nettopp at de fornekte Jesu guddom. Å fastholde aktivt at Jesus ikke er Gud, er å forkaste den Jesus som Bibelen snakker om og som er den eneste som kan frelse (Apg 4,12). Det er derfor ikke likegyldig hva vi lærer om Jesus, altså hva vår teologi er. Jesus ble forkastet i Nasaret fordi de bare anså ham som tømmermannens sønn. Rett teologi er selvsagt ikke løsningen på alt, men som teologene og pastorene Hiestand og Wilson sier: «Correct understanding

can't get us all the way there, but wrong understanding is often all that is needed to shipwreck one's faith^[10]».

I så måte er det fenomenet mange sosiologer kaller moralistisk terapeutisk deisme (MTD) veldig aktuelt. Dette er et sett med trosoppfatninger som ble fanget opp blant ungdommer i USA på 2000-tallet av sosiologene Christian Smith og Melina Denton^[11], men som nå er svært utbredt i det kristne landskapet i USA. Ifølge George Barna er dette en forvrengt versjon av kristendom hvor vekten ligger på selvet fremfor Gud, og på følelser fremfor sannhet.^[12] Enkelt sagt handler det om at en Gud på passelig avstand gir terapeutiske velsignelser til den som er snill og grei.^[13] Essensielle sider ved kristen tro som omvendelse, Guds hellighet og livets to utganger er derimot fraværende. Det interessante med MTD er at det verken er en bevisst utformet teologi eller en rent individualisert tro. Snarere representerer den en felles trosforståelse som har vokst fram innenfor et hovedsakelig kristent rammeverk, men som samtidig er blitt ukritisk preget av idéer og forestillinger fra ulike kilder, ofte formidlet gjennom populærkulturen. Det skal ikke mye refleksjon til å forstå at man her står overfor et annet evangelium, med alle de konsekvenser det innebærer (Gal 1,6-9).

George Barnas motgift mot denne diffuse men alvorlige trusselen, er i stor grad å arbeide for å erstatte disse feilaktige trosoppfatningene med god teologi, som Bibelens troverdighet, at absolutte moralske sannheter finnes og en rett forståelse av hvem Gud er^[14]. Med andre ord: i vårt kall til å gjøre disipler, er det helt essensielt at vi formidler sann og god teologi om Gud og hans gjerninger. Det er litt på moten i dag i kristen sammenheng å framheve praksis i større grad enn teori og åndsliv framfor lære.^[15] Dette kan selvsagt være et nødvendig korrektiv, men vi må vokte oss for å ikke gå i andre grøfta.

Som vi allerede har sett, er teologi på mange måter vårt uunngåelige gjensvar til Guds åpenbaring. For å forstå hva Gud har sagt, må vi tenke på det og snakke om det med våre menneskelige ord. Målet er imidlertid ikke spekulasjon eller kunnskap for kunnskapens skyld, som Bibelen forteller blåser oss opp (1 Kor 8,1). Teologiens hensikt er å lære Gud å kjenne, slik at vi kan tro på ham, elske ham og lyde ham (Matt 22,37-39;28,18-20). Når vi vet at alle har en teologi som vil påvirke tanker og livsførsel, er ikke spørsmålet om teologi er en del av disippelskap. Det er det nødvendigvis. Spørsmålet er hvordan vi, som disipler som gjør disipler, kan ha et bevisst forhold til teologi, slik at vi blir så gode teologer som mulig.

Hva er god teologi?

Vi har allerede gitt en enkel definisjon på teologi, som vi nå skal gjøre litt mer komplisert. Teologi er mer enn bare et sett med trosoppfatninger, selv om det er målet. Det er også en prosess hvor vi kommer fram til disse trosoppfatningene gjennom å reflektere «over [Bibelens] teologiske innhold i lys av [...] filosofi, kirke tradisjon og erfaring [...]»^[16]. Å snakke om god teologi handler ikke bare om å trekke de riktige konklusjonene om Gud, men også om å erkjenne at noen veier dit er bedre enn andre. Slike veier kalles ofte for metode. I den metodistiske tradisjonen, som pinsebevegelsen vokste ut av, snakker man ofte om den Wesleyanske kvadrilateral. Dette handler ganske enkelt om at det finnes fire kilder til teologien, Bibelen, tradisjonen, fornuft og (kristen) erfaring. Her ønsker vi å si litt kort om disse, for å skissere en vei til god teologi.

Skriften

Vi har allerede vært inne på at vi anser Bibelen som Guds selvåpenbaring og at den er ufeilbarlig i alt den slår fast. Dette er selvsagt kontroversielt i vår tid, men ikke bare finnes det gode intellektuelle forsvar for denne læren, den kjente filosofen Alvin Plantinga forteller oss at vi frimodig kan fastholde denne troen basert på vår egen erfaring av Skriftens inspirasjon.^[17] I lys av dette er det en naturlig konklusjon at god teologi er bibelsk teologi. Derfor kan (god) teologi defineres slik: «Systematic theology is any study that answers the question, ‘What does the whole Bible teach us today?’ about any given topic.»^[18] Dette betyr at vi kommer fram til god teologi gjennom prosessen å forsøke å forstå det Bibelen formidler. Et godt bibelsk eksempel på det er de Paulus møtte i Berøa: «Jødene der hadde et edlere sinnelag enn de i Tessalonika, og de tok imot Ordet med all velvilje og gransket skriftene daglig for å se om alt stemte» (Apg 17,11). Disse jødene vil vite om Paulus var en «god teolog», slik at de kunne åpne seg for budskapet hans. Måten de gjorde det på er ved å selv være gode teologer gjennom å granske de jødiske skriftene grundig.

Skriften er i en særstilling i forhold til de andre kildene i teologien, ettersom det er Guds egen åpenbaring. Utfordringen er at vi må forstå Guds åpenbaring og det gjør vi gjennom å tolke. Alle som har formidlet beskjer til andre mennesker vet at man iblant blir feiltolket, hvilket også betyr at vi kan tolke Bibelen feil. De neste kildene i teologien, tradisjon, fornuft og erfaring, handler i stor grad om hvordan vi kan tolke rett.

Tradisjon

I våre sammenhenger er mange skeptiske til tradisjon i kristen sammenheng, ofte fordi Jesus stadig brøt med menneskeskapte tradisjoner (se f.eks. Matt 15,1-9). Mange tenker også at den

protestantiske reformasjonen var et slikt brudd. Dette er ikke helt riktig. Reformatorene, på tross av sin parole med Skriften alene, argumenterte også ut fra kirkefedrene. En av de store debattene mellom katolikker og protestanter var hvilke tradisjoner man skulle fastholde.^[19] Pinsevekkelsen, som mange av vekkelsene i USA i denne tidsperioden, hadde nok et mer negativt syn på tradisjon og man ville løsrive seg fra alt som ikke hørte til den nytestamentlige perioden (*restorationism*). Dette fikk uheldige konsekvenser da noen pinsevenner gikk bort fra Treenighetslæren og ble såkalte *Oneness Pentecostals*.^[20] De fleste holdt heldigvis fast på den tradisjonelle forståelsen av Gud. Heldigvis, ikke fordi det var tradisjonelt, men fordi det er bibelsk. Og her er hele poenget med tradisjonen, den hjelper oss til å være mer sikre på at vi faktisk forstår Bibelen rett.

CS Lewis illustrerer dette på en god måte når han snakker om viktigheten av teologi sammenliknet med personlige gudserfaringer. Det sistnevnte er som en opplevelse av å stå ved Atlanterhavets kyst og erfare dets skjønnhet, kraft og storhet. Teologi derimot kan sammenliknes med et kart over Atlanterhavet, noe som selvsagt er mindre virkelig og direkte enn en personlig erfaring. Så sier Lewis:

«Kartet er riktignok bare farget papir, men det er [...] basert på det hundrevis og tusenvis av mennesker har funnet ut ved å seile over det virkelige Atlanterhavet. På den måten har det bak seg massevis av erfaringer som er like virkelige som de du kunne ha fått fra stranden; bare at mens din erfaring ville være et enkelt glimt, samler kartet alle disse forskjellige erfaringene.^[21]»

Tradisjon er ikke på samme nivå som Bibelen, men som et kart kan den være temmelig pålitelig fordi det er basert på så mange separate erfaringer og observasjoner. Hvis du ser noe i Bibelen som ingen før deg har sett, så er det en god sjanse for at du har misforstått den. Det betyr ikke at all tradisjon skal tas for god fisk. Den må selvsagt gås etter i sømmene, og man må blant annet undersøke om tradisjonen har kommet fra Skriften eller andre kilder, hvor gammel den er osv.

Fornuft

Bibelen har et balansert syn på fornuft. På den ene siden er fornuft en egenskap Gud har gitt oss og som vi er ment å bruke, ja til og med elske Gud med (Matt 22,37)! Jesus irettesatte også disiplene flere ganger fordi de ikke brukte forstanden (Mark 4,13;8,17). På den andre siden sier Bibelen at vi ikke skal stole på vår egen forstand (Ord 3,5). Dette er fordi syndefallet har formørket menneskets egenskap til å forstå visse ting, spesielt det som har med Gud å gjøre (Rom 1,21-22;3,11). I tillegg er menneskelig forstand begrenset ettersom vi er begrensede skapninger.

Dette gjør at fornuften verken er ubrukelig eller ufeilbarlig. Vi kan si at den er nødvendig på den ene siden, for sann tro krever et mål av forståelse av det vi hører (Apg 8,31-32). Dette betyr at normale intellektuelle prosesser som lesning, refleksjon, logikk og resonnementer er en del av teologien. I tillegg kan kunnskap om verden være med og belyse Guds åpenbaring («Se på liljene» Matt 6,28). Alle menneskelige vitenskaper, i utvidet forstand, kan dermed ha noe å bidra med i så måte.

Samtidig går det en grense. Vi kan ikke gjøre menneskelig fornuft til den endelige dommeren over Guds åpenbaring, slik at vi bare kan akseptere det vi synes er fornuftig i Bibelen. F.eks. vil noen avvise Bibelens påstander om Jesu oppstandelse ved å si at «ekstraordinære påstander krever ekstraordinære bevis». Problemet her er at Jesu oppstandelse er en svært usannsynlig hvis Gud ikke finnes. Hvis han finnes derimot, endres hele bildet. Det er ikke mer fornuftig å tro at Gud ikke finnes, enn at han finnes. Dermed er det ikke mer fornuftig å ikke tro på mirakler enn å tro på dem. Grunnen til at mange tror at fornuftige mennesker ikke tror på Gud og mirakler har mer med plausibilitetsstrukturene i vårt samfunn å gjøre enn intelligens^[22].

Erfaring

Når vi leser Skriften, er det like umulig å være upåvirket av våre erfaringer og følelser som det er å høre resultatet av en fotballkamp der favorittlaget vårt spilte uten å reagere. Å ta med vår erfaring og følelser til Bibelen er ikke bare uunngåelig, det er ønskelig og bibelsk siden Bibelens selv inviterer til det^[23]. Å selv ha erfart forfølgelse eller åndsdåp gjør oss i stand til å forstå f.eks. Apostlenes Gjerninger bedre. Gudserfaringer kan derfor spille en viktig rolle.^[24] I tillegg er vår rasjonalitet avhengig av følelseslivet vårt. Utrolig nok tenker vi ikke klart uten følelser.^[25]

Problemet er samtidig at våre erfaringer og følelser kan forkludre og forvanske vår lesning. Noe av nøkkelen for å unngå dette er å utvikle rette kristne affeksjoner gjennom gudserfaringer og åndelig praksis. Dette understreker det vi nevnte tidligere, at viktigheten av god teologi, på ingen måte må settes i opposisjon til forskjellige former for kristne praksiser.

Konklusjon

Teologi, våre «ord om Gud, hans gjerninger og hans relasjon til dem» er både uunngåelige og viktige for alle kristne. I vår til dels relativistiske og hyperinformative tid er det kanskje mer viktig enn på lenge at vår forståelse av Gud er god og rett. Urovekkende tegn på at det ikke er tilfelle, betyr at det bør skapes bevissthet nettopp rundt vår egen teologi og hvordan vi har kommet fram til

den. Vi ønsker med dette bidraget å oppmuntre til å ta denne vitale siden av troen enda mer på alvor i våre menigheter, lederskap og spesielt blant unge.

Litteraturliste

Andersen, John Daniel Lannemyr. "How to Understand Pentecostal Experiences of God as a Source for Systematic Theology." Menighetsfakultetet, 2023.

Andersen, John Daniel Lannemyr. "Om religiøse følelser og deres teologiske værd: Hvordan forstå kristne affeksjoners positive betydning for lære og praksis?" *Scandinavian Journal for Leadership & Theology* 9 (2022).

Barna, George. "Introducing America's Most Popular Worldview—Moralistic Therapeutic Deism." *George Barna*, April 30, 2021. <https://georgebarna.com/2021/04/introducing-americas-most-popular-worldview-moralistic-therapeutic-deism/>.

English, J. T., and Jen Wilkin. *You Are a Theologian: An Invitation to Know and Love God Well*. B&H Books, 2023.

Erickson, Millard J. *Christian Theology*. Baker Academic, 2014.

Grudem, Wayne. *Systematic Theology: An Introduction to Biblical Doctrine*. Zondervan Academic, 1994.

Hiestand, Gerald, and Todd A. Wilson. *The Pastor Theologian*. Zondervan, 2015.

Horton, Stanley M. *Systematic Theology*. Gospel Publishing House, 2012.

Keener, Craig S. *Spirit Hermeneutics: Reading Scripture in Light of Pentecost*. Eerdmans, 2016.

Lewis, C. S. *Mere Christianity*. HarperSanFrancisco, 2009.

McGrath, Alister E. *Christian Theology: An Introduction*. 4th edition. Wiley-Blackwell, 2006.

Newbigin, Lesslie. *The Gospel in a Pluralist Society*. Eerdmans, 1989.

Ortlund, Gavin. *What It Means to Be Protestant: The Case for an Always-Reforming Church*. Zondervan, 2024.

Plantinga, Alvin. *Knowledge and Christian Belief*. Eerdmans, 2015.

Smith, Christian, and Melina Lundquist Denton. *Soul Searching: The Religious and Spiritual Lives of American Teenagers*. Oxford University Press, 2009.

The State of Theology. "The State of Theology." Konsultert 28. mai 2025. <https://thestateoftheology.com>.

Noter

- [1] Alister E. McGrath, *Christian Theology: An Introduction*, 4e édition (Wiley-Blackwell, 2006), 103.
- [2] Etymologi er en gren av språkvitenskapen som beskjeftiger seg med ordenes avstamning og opprinnelige betydning (kilde: naob.no)
- [3] Millard J. Erickson, *Christian Theology* (Baker Academic, 2014), 8.
- [4] <https://bibel.no/om-bibelen/bruk-bibelen/bruk-bibelen-faq>
- [5] J. T. English and Jen Wilkin, *You Are a Theologian: An Invitation to Know and Love God Well* (B&H Books, 2023), 11. I norsk dagligtale er selvsagt en teolog en som har høyere utdannelse innenfor teologi, men vi bruker begrepet her med en videre betydning for å skape bevissthet rundt hvordan vi alle former en teologi.
- [6] Gavin Ortlund, *What It Means to Be Protestant: The Case for an Always-Reforming Church* (Zondervan, 2024), 28.
- [7] Erickson, *Christian Theology*, 14–15.
- [8] “The State of Theology,” The State of Theology, konsultert 28. mai 2025, <https://thestateoftheology.com>.
- [9] A propos: “Let’s not forget that at the final judgment God won’t quiz anyone on the hypostatic union or ask anyone to explain the Trinity or expect anyone to pontificate on a proper theory of the atonement. Which is, of course, good news indeed! Because who among us can speak adequately of such things? As every honest theologian must acknowledge, the span of God’s truth stretches beyond even the most brilliant of human minds. Mercifully, then, knowing the living Christ isn’t precisely the same as understanding the person of Christ.” Gerald Hiestand and Todd A. Wilson, *The Pastor Theologian* (Zondervan, 2015), 33.
- [10] Hiestand and Wilson, *The Pastor Theologian*, 33–34.
- [11] Christian Smith and Melina Lundquist Denton, *Soul Searching: The Religious and Spiritual Lives of American Teenagers* (Oxford University Press, 2009).
- [12] George Barna, “Introducing America’s Most Popular Worldview—Moralistic Therapeutic Deism,” *George Barna*, April 30, 2021, <https://georgebarna.com/2021/04/introducing-americas-most-popular-worldview-moralistic-therapeutic-deism/>.
- [13] Smith and Denton, *Soul Searching*, 167.
- [14] Barna, “Introducing America’s Most Popular Worldview—Moralistic Therapeutic Deism.”
- [15] Dette er for øvrig ikke noe nytt. Ved opprettelsen av skoler knyttet til katedraler og kloster i Middelalderens Vest-Europa teologi i hovedsak forstått som noe som «gjaldt praktiske henseende, slik som bønn og åndelighet». Senere, ved framveksten av universiteter i de store europeiske byene, at det fikk en mer teoretisk og spekulativ profil. Dette skapte uro blant flere kristne ledere, da man mente det oppmuntret til spekulasjoner om Gud i stedet for lydighet mot ham (McGrath, *Christian Theology*, 104).
- [16] John Daniel Lannemyr Andersen, “How to Understand Pentecostal Experiences of God as a Source for Systematic Theology” (Menighetsfakultetet, 2023), 140 (vår oversettelse).
- [17] Alvin Plantinga, *Knowledge and Christian Belief* (Eerdmans, 2015), 89.
- [18] Wayne Grudem, *Systematic Theology: An Introduction to Biblical Doctrine* (Zondervan Academic, 1994), 21. (Attribuert til professor John Frame)
- [19] Ortlund, *What It Means to Be Protestant*, 150.
- [20] Stanley M. Horton, *Systematic Theology* (Gospel Publishing House, 2012), 19–20.
- [21] C. S. Lewis, *Mere Christianity* (HarperSanFrancisco, 2009), 154 (vår oversettelse).
- [22] Lesslie Newbigin, *The Gospel in a Pluralist Society*, (Eerdmans, 1989), 24.
- [23] Craig S. Keener, *Spirit Hermeneutics: Reading Scripture in Light of Pentecost* (Eerdmans, 2016), 30–36.
- [24] For mer om dette se John Daniel Lannemyr Andersen, “How to Understand Pentecostal Experiences of God as a Source for Systematic Theology.”
- [25] John Daniel Lannemyr Andersen, “Om religiøse følelser og deres teologiske værd: Hvordan forstå kristne affeksjoners positive betydning for lære og praksis?,” *Scandinavian Journal for Leadership & Theology* 9 (2022): 60.